

Univerzita Palackého
v Olomouci

Věcná práva
ZS 2018/2019

9. Společné jmění manželů

Petr Tégl, Právnická fakulta UP, Katedra soukromého práva a civilního procesu

Pojem SJM

- To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (**aktiva + pasiva**)
- Majetkové společenství vznikající pouze mezi manžely (u druha a družky, popř. u reg. partnerů obdobná úprava majetkového společenství neexistuje – srov. RegPZ)
- Účel úpravy
 - Ochrana manželství, rodiny, rodinné domácnosti (podpora rodinných svazků)
 - Zákonodárcem preferovaný majetkový režim manželů (viz vznik SJM), ale lze jej modifikovat smlouvou manželů či snoubenců, popř. rozhodnutím soudu

Právní úprava SJM, základní principy SJM

– Právní úprava (708-742)

- Krom toho existuje i regulace jiných aspektů majetkových vztahů mezi manžely – např. obvyklého vybavení rodinné domácnosti, výživného, dědického práva, společného bydlení manželů aj.

– Základní principy SJM

- Vznik *ex lege* (preferovaný majetkový režim mezi manžely)
- Neexistence podílů (bezpodílové spoluvlastnictví)
- Stejná práva muže a ženy k SJM
- Možnost modifikace některých aspektů SJM (široká smluvní volnost)

Vznik SJM, předmět SJM

– Vznik SJM

- Uzavřením manželství, a to **i neplatného (nikoli však zdánlivého)**, a to přímo **ex lege** (zákonný důsledek vzniku manželství)
- Rozsah, správu či vznik SJM však lze smluvně modifikovat **již před uzavřením manželství**, avšak s účinky k okamžiku jeho vzniku

– Předmět SJM

- **Tři možné režimy** – jeden **základní**, dva **modifikované**
 - Zákonný režim (základní)
 - Smluvený režim (včetně režimu oddělených jmění)
 - Režim založený rozhodnutím soudu

Jiné přípustné majetkové režimu manžela(ů)

- Vznik manželství **nebrání** existenci **jiných majetkových režimů** manžela(ů) **vedle SJM**
 - Každý z manželů může být výlučným vlastníkem určité věci
 - Manželé mohou mít společně věc v (podílovém) spoluvlastnictví

Zákonný režim SJM

- 709 an. – předmětem SJM aktiva i pasiva
- **Aktiva (709):** Součástí SJM je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co
 - a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
 - b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
 - c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
 - d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
 - e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku

- Součástí SJM je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů
- Součástí SJM je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyl podíl způsobem zakládajícím podle odstavce 1 jeho výlučné vlastnictví. Nabytí podílu nezakládá účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.
- + 3040!! (majetek vydaný v restituci); nesystematické zařazení pravidla

- **Pasiva (710):** Součástí SJM jsou dluhy převzaté (nikoli vzniklé) za trvání manželství, ledaže
 - a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo
 - b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny
- Pouze dluhy **soukromoprávní** (ne např. daně) a pouze dluhy z řádného obligačního důvodu – např. ze smlouvy (ne z protiprávního jednání)
- Srov. též 713 odst. 3: i zde je dluh součástí SJM
- Pozn.: možná existence i společných dluhů, které nejsou součástí SJM (např. společné dluhy vzniklé před vznikem manželství)

- 711 odst. 1: subsidiární aplikovatelnost obecných ustanovení o nabývání a pozbývání majetkových práv na SJM
- 712: **subsidiární aplikovatelnost** ustanovení o společnosti, popř. o spoluvlastnictví na SJM (nejprve společnost, pak teprve spoluvlastnictví – nelze-li aplikovat ustanovení o společnosti)

Správa SJM v zákonném režimu

- Pojem správy (§ 713 odst. 1)
 - V **širším smyslu**: správa SJM jako takového; zahrnuje veškerá rozhodnutí a opatření, která se týkají SJM nebo jeho součástí a dotýkají se obou manželů (např. rozhodnutí, kdo z manželů bude užívat tu kterou věc; rozhodnutí, zda bude určitá věc pronajata, opravena apod.).
 - V **užším smyslu**: (odst. 1 i. f.: „a spravují je oba manželé...“) – zbytková kategorie (např. uplatňování práv týkajících se SJM, jmenování správce atd.)
- **Běžná správa X jiná než běžná správa**
- **Běžná správa (běžné záležitosti)**
 - Princip: každý manžel může jednat **samostatně**, s účinky pro oba
 - Povinnosti a práva spojená se SJM náleží manželům společně a nerozdílně (solidarita)
 - Z právních jednání ohledně SJM jsou manželé zavázáni a oprávnění společně a nerozdílně (solidarita)

– Jiná než běžná správa

- Princip: manželé jednají **společně**, nebo jedná **jeden manžel se souhlasem druhého**
- Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud
- Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, **může se druhý manžel dovolat neplatnosti** takového jednání (relativní neplatnost) – vztah k 984, popř. k jiným obdobným pravidlům?
- 715: souhlas s použitím součásti SJM k podnikání či nabytí podílu v korporaci (zápis souhlasu do sbírky listin obchodního rejstříku); sankce: relativní neplatnost

Smluvený režim SJM

- Smluvní modifikace zákonného režimu (ale i režimu založeného rozhodnutím soudu – viz 725) – tzv. modifikační smlouvy (též manželské, popř. předmanželské smlouvy)
- Uzavírají manželé či snoubenci (před vznikem manželství)
- Zákaz zpětného účinku smlouvy
- Forma veřejné listiny (not. zápisu)
- Možnosti modifikace
 - Režim oddělených jmění
 - Vznik SJM ke dni zániku manželství (či ke dni, který nastane mezi vznikem a zánikem manželství)
 - Rozšíření či zúžení rozsahu SJM
 - Modifikace správy (izolovaná úprava)
- I smluvený režim lze měnit – dohodou či rozhodnutím soudu

- **Limity smluvní svobody:**
 - Obvyklé vybavení rodinné domácnosti (§ 718 odst. 3) – def. § 698 (jde o modifikaci pravidel správy, nikoli o modifikaci vlastnického režimu)
 - Smlouva nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu (§ 719 odst. 1) – **nedává smysl** (viz § 690, 697)
 - Ochrana třetích osob, ledaže by s modifikací souhlasily (§ 719 odst. 2) – **nedává smysl** (viz pravidla o relativní neúčinnosti, § 589 an. a § 733)
- **§ 720: účinnost (účinky) modifikační smlouvy**
- **§ 721 – otázka právní úpravy veřejného seznamu manželských smluv – viz blíže not. řád**

Smluvená správa SJM

- Nesprávná terminologie zákona – správa „ve smluveném režimu“ (722 an.)
 - Jde o „smluvenou správu“, nikoli o „správu (jen) ve smluveném režimu“
 - Správa může být smluvena jak v zákonném, tak i smluveném režimu, jakož i v režimu založeném rozhodnutím soudu (viz dále)
- Vyloučení aplikace 713 a 714 (včetně 715)
- Tam, kde dosud existuje zákonná správa či správa založená rozhodnutím soudu (728)
- Platí obdobné limity jako v 719 a 720
- Mohou snoubenci i manželé
- Forma – veřejná listina (srov. však 717 odst. 1)
- Manžel jedná ve všech věcech samostatně, a to i v soudním řízení (723 odst. 1)

Smluvená správa SJM

- Výjimky (nutný souhlas druhého manžela): 723 odst. 2
- Manžel, který spravuje všechno společné jmění, může **právně jednat** jen se souhlasem druhého manžela
 - a) při **nakládání** se společným jměním **jako celkem**,
 - b) při **nakládání s obydáním**, v němž je **rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují**, jakož i při ujednání **trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění**
 - Co, když jde o **převod** nemovité věci?
 - K tomu viz též 747
- (3) Ustanovení 714 odst. 2 platí obdobně.
- Vztah k 984?

Režim založený rozhodnutím soudu

- Soud SJM zruší či zúží jeho stávající rozsah
 - Jen na návrh **manžela**
 - Je-li pro to závažný důvod (§ 724 odst. 2)
 - **Obligatočně závažné** důvody (§ 724 odst. 2 první věta)
 - **Fakultativně závažné** důvody (§ 724 odst. 2 druhá věta)
 - Limity (§ 727): stejné jako u smluvní modifikace
- Soudem založený režim lze změnit smlouvou manželů či rozhodnutím soudu
- Možnost soudu obnovit zrušené SJM – zejména, pomínou-li důvody zrušení SJM
- Možnost soudu rozšířit původně zúžené SJM do zákonného režimu
- Možnost soudu obnovit SJM zaniklé na základě zákona, na návrh manžela, je-li to v zájmu obou manželů

Správa SJM založená rozhodnutím soudu

- 728
- Vztah k 724 (728 jako méně invazivní řešení)
- Nesprávná terminologie: nejde o správu v režimu založeném rozhodnutím soudu, nýbrž o **soudní modifikaci pravidel správy**
- Podmínka, že neexistuje smlouva o správě SJM?

Režim oddělených jmění

- Typ smluveného režimu (každý z manželů má výlučné jmění, popř. mezi nimi může existovat spoluvlastnictví)
- 729: každý manžel nakládá se svým majetkem libovolně, bez souhlasu druhého manžela (nezávislost na druhém manželovi)
- 730: rozdělení příjmů při společném podnikání či při podnikání jednoho manžela s pomocí manžela druhého (disp.)
- **Ale!** – zůstávají zachována ochranná pravidla o obvyklém vybavení rodinné domácnosti (698) a jiná ochranná pravidla (např. 747)

Ochrana třetích osob

- Zvláštní pravidla za účelem ochrany třetích osob (zejm. věřitelů) před negativními následky modifikačních smluv či modifikačních rozhodnutí soudu
- 731: vznikl-li **dluh jen jednoho z manželů** za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit **i z toho, co je ve společném jmění**
- 732: vznikl-li dluh jen jednoho z manželů **proti vůli druhého manžela**, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo **jen do výše, již by představoval podíl dlužníka**, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle 742. To platí **i v případě povinnosti manžela plnit výživné** nebo jde-li o dluh **z protiprávního činu jen jednoho z manželů** nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů **vznikl ještě před uzavřením manželství**

- 733: zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo **méně než šest měsíců**, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo
- 734: je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo; přitom se použije 742
- Pochybný význam pravidla (prakticky neaplikovatelné ustanovení)

Zánik a vypořádání SJM

- 736: je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se **likvidace** dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním. Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění **přiměřeně**
- 737: vypořádáním jmění nesmí být dotčeno právo třetí osoby. Bylo-li její právo vypořádáním dotčeno, může se třetí osoba domáhat, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné. Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely (zejm. zachování principu solidarity)
- 738: dohoda o vypořádání **má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo**, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Je-li však předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu

- **739: formální požadavky na dohodu o vypořádání**
 - **Písemná** forma se vyžaduje, pokud byla dohoda uzavřena **za trvání manželství** nebo pokud je **předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva**
 - Nevyžaduje-li dohoda o vypořádání písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení, jak se vypořádali
- **740: subsidiární vypořádání soudem, nedohodnou-li se manželé o vypořádání**
 - Soud rozhodne jen na návrh kteréhokoli z manželů
 - O vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění

- 741: zákonný systém **nevyvratitelných** domněnek
- Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku SJM k vypořádání toho, co bylo dříve součástí SJM, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že
 - a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
 - b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
 - c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné

- 742: nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla (tj. zejména pravidla pro rozhodování soudem):
 - a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné, (ALE: možnost soudu založit **disparitu**)
 - b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,
 - c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,
 - d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,
 - e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,
 - f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění

- Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává **zvýšená nebo snižená** podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen
- 743 an.: některá ustanovení o bydlení manželů (výklad v rámci obligačního práva)
- 751 an.: zvláštní ustanovení proti domácímu násilí (výklad v rámci rodinného práva)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Literatura

K OZ

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1. 655–793.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013

PSUTKA, J. *Společné jmění manželů.* Praha: C. H. Beck, 2015

SPÁČIL, J. a kol. *Věcná práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018

Univerzita Palackého
v Olomouci

K OZ 1964

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde a. s., 2009

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011

HRUŠÁKOVÁ, M., FIALA, J. *Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely*. Právník, 1991, č. 2

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkuji za pozornost